

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Att tolka som barn

En kvalitativ studie om vuxnas mäns upplevelser av att under sin uppväxt ha fått tolka åt sina föräldrar

Författare: Markus Johansson & Anders Norling

Handledare: Cecilia Jonsson

Examinator: Rickard Ulmestig

Termin: VT 2012

Kurskod: 2SA46E

Abstract

Author: Markus Johansson & Anders Norling

Title: To interpret as a child - A qualitative study about adult males experiences of interpreting for their parents while growing up [Translated title]

Supervisor: Cecilia Jonsson

Assessor: Rickard Ulmestig

The purpose of this study was to within a Swedish context and from five persons of foreign descent stories study how they have been affected by interpreting for their parents during their childhood and how this has affected the relationships within the family. Studies conducted in an American context have shown that children interpreting for their parents in everyday situations are prone to undertake roles similar of a family leader. Previous studies also show an increased danger of depression among children who interpreted for their parents. The study was conducted by the use of semi-structured interviews with five male respondents with a varying ethnic background. Using Antonovsky's theoretical formulation "sense of coherence" we were able to determine that although our respondents during their childhood were subjected to a large amount of stressful elements they also maintained a high sense of well-being. With the help of Erving Goffman's roll theory we have concluded that although traditional family roles seems to remain intact there is an element within the interpreting process in these families were a shift in family roles can occur and children will identify themselves as the family leader. In conclusion we have found that our respondents have experienced that interpreting for parents has been stressful but through strong family bonds and a high sense of meaningfulness in helping their parents our respondents have maintained a high sense of well-being. Usually the respondents would not take a leading role in the family due to a high sense of respect of their parents and due to the fact that their parents would not let them make any actual decisions regarding family matters.

Keywords: Children, interpreting, family positions, role theory, sense of coherence

Nyckelord: barn, tolkning, familjepositioner, rollteori, KASAM

1. PROBLEMFÖRMULERING	3
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
3. TIDIGARE FORSKNING	6
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	8
4.1 KÄNSLA AV SAMMANHANG	8
4.1 DET DRAMATURGISKA PERSPEKTIVET	10
5. METODVAL	11
5.1 URVAL.....	12
5.2 GENOMFÖRANDE	13
5.3 ARBETSFÖRDELNING	14
5.4 ETISKA ASPEKTER.....	15
5.6 RELIABILITET OCH VALIDITET	16
6. RESULTAT	17
6.1 TOLKNINGSSITUATIONER.....	18
6.2 SVÅRIGHETER MED ATT TOLKA	20
6.3 TOLKNING I PRAKTIKEN.....	23
6.4 ERFARENHETER AV TOLKNINGEN	25
6.5 FAMILJEN	27
7. ANALYS	29
7.1 TOLKANDE BARNNS KÄNSLA AV SAMMANHANG.....	30
7.2 TOLKANDE BARNNS ROLLER.....	32
8. DISKUSSION	34
BILAGA 1: INTERVJUGUIDE	41
BILAGA 2: PRESENTATION AV RESPONDENTER	42

1. Problemformulering

I vissa sammanhang har de vuxna pondus och i andra är de som barn. Lika mycket respekt som föräldrarna får när de talar på sitt eget språk på ett möte förlorar de när de behöver barnens hjälp i kontakt med hyresvärderna. (Cheko Peggul 2007)

Detta korta men kärnfulla citat är hämtat från ett debattinlägg skrivet av Cheko Peggul i Expressen 17 juli 2007. I artikeln uppmärksammar Peggul att många invandrare blir beroende av sina barn i kontakten med det svenska samhället. Anledningen till det är bl.a. att barnen lär sig det svenska språket snabbare och får därför i många situationer agera tolk åt sina föräldrar. Detta, menar Peggul, leder till att föräldrarna tappar sin auktoritet och att barnen får en maktposition i familjen likvärdig med en föräldraroll. Utöver att barnen får en maktposition visar Valenzuela (1999) på hur barn till språksvaga föräldrar även får ta ett stort ansvar i sina familjer vilket kan vara påfrestande för barnet. Vi ämnar att i denna uppsats utforska föreställningen om att barn som tolkar åt sina föräldrar tar en föräldraroll i familjen och vad det innebär.

Under de senaste tio åren har Sverige blivit ett land där alltfler utländska medborgare sökt skydd, bosatt sig, arbetat och studerat. Siffror från migrationsverket (2010) visar att under 2009 fick 98 644 människor tillstånd till att bosätta sig i Sverige. Det är en ökning med 10 procent jämfört med året innan. För en betydande del av dessa människor präglas den första tiden i Sverige till stor del av kontakt med olika svenska myndigheter som t.ex. Migrationsverket, Socialtjänsten eller Försäkringskassan. Enligt rådande lagstiftning bör dessa myndigheter erbjuda tolk i samtal med människor som inte behärskar det svenska språket. En rapport genomförd av Norström, Gustafsson och Fioretos (2011) visar dock att det råder en brist på auktoriserade tolkar och att det inte finns tillräckliga resurser för att utbilda tolkar efter marknadens behov. Tolkservice är nära kopplat till migrationen i Sverige och det är svårt att kunna förutse vilka språk och dialekter som kan vara aktuella i framtiden.

Vidare diskuterar Norström, Gustafsson och Fioretos (2011) fenomenet med *ideella tolkar*, vilket innefattar vänner och familjemedlemmar som ställer upp och tolkar åt sina anhöriga. På grund av den brist på tolkar som råder för tillfället händer det att myndigheter ibland använder sig av ideella tolkar istället för professionella. Risken med att använda sig av ideella tolkar är

att de kan vara partiska och inte alltid tolka det som sägs. Det är inte ovanligt att dessa ideella tolkar är barn eftersom det i familjer med utländsk bakgrund ofta är barnen som lär sig språket först, vilket framgår av tidigare forskning (Spännar 2001, Valenzuela 1999, Portes & Rumbaut 2006).

Mehrad Darvispour (2004) talar i en artikel från tidskriften *I&M Invandrare & Minoriteter* om att det pågår en maktförskjutning mellan barn och föräldrar i många invandrarfamiljer. Darvispour uppmärksammar att invandrabarn lätt kan bli "föräldrar åt sina föräldrar". Förutom att barnen ofta lär sig språket före sina föräldrar bär de dessutom med sig ett lättare kulturellt bagage från hemlandet. De får därmed lättare att ta till sig den svenska kulturen. När föräldrar blir språkligt underordnade sina barn bryts, enligt Darvispour, de traditionella familjemönstren ner och rollerna i familjen måste omdefinieras. Barns roll i familjen hänger ihop med hur vi definierar barn och barndom. Den franske historikern Phillipe Ariés (1982) visar hur begreppen barn och barndom förändrats under historien och hur det moderna begreppet växte fram. Under medeltiden saknades det begrepp för barndom. Redan efter ett par år ansågs ett barn vara tillräckligt gammalt för att klara sig utan sin mor och blev sedd som en del i de vuxnas samhälle, ofta i rollen som lärlingar för ett specifikt yrke. Under 1500- och 1600-talet började bilden av barn och barndom förändras. Barn sågs som individer som ännu inte var redo för livet och behövdes uppfostras. Successivt fick familjen, som tidigare endast ansvarat för att sätta nya individer till världen och trygga framtiden för de äldsta genom arv, även ansvar lära sina barn om livet ihop med skolan. I den moderna familjen är föräldrarnas huvuduppgift att ta hand om och att fostra sina barn. Ariés beskriver det som att barnen numera går före familjen och att större delen av familjens energi går åt till att hjälpa fram barnen. Utifrån detta kan vi dra slutsatsen att det under normala omständigheter i en modern kontext anses vara föräldrars roll att hjälpa fram sina barn och inte tvärtom.

Valenzuela (1999) visar på hur barn i familjer med språksvaga föräldrar kan ta olika roller för att hjälpa sina föräldrar. Dessa roller är oftast förknippat med ett ansvar som går utöver vad som anses normalt för jämnåriga barn. I en svensk kontext diskuterar Spännar (2001) hur dessa barn antar rollen som *brobyggare* för sina föräldrar i det svenska samhället. Detta fenomen innebär dock inte alltid att barn anstränger sig extra för att hjälpa sina föräldrar i det nya samhället. Portes & Rumbaut (2006) visar på att det kan uppstå konflikter mellan barn och föräldrar då barn har lättare att ta till sig kulturen i det nya landet, dels på grund av sina språkkunskaper. Ytterligare forskning i amerikansk kontext lyfter fram att invandrabarn i

USA i hög grad mår dåligt. En av de främsta anledningarna till detta anses vara det faktum att barn får tolka åt sina föräldrar (Romero & Roberts 2003). Detta står i kontrast till de resultat vi under uppsatsen kommer att presentera och vi kommer att med hjälp av Antonovskys KASAM-teori att visa på hur detta kan komma sig.

Barn som tolkar åt sina föräldrar är i Sverige en företeelse som uppmärksammas i viss mån. Ofta nämns företeelsen i media och forskning som ett problem men få har faktiskt ringat in varför det är ett problem. Vi vill i denna uppsats studera personer med utländsk bakgrunds egna erfarenheter av att tolka åt sina föräldrar under sin uppväxt. Upplevde de själva tolkningen som ett problem? Antog barnen nya roller i familjen och vad fick det i sådana fall för konsekvenser för relationen mellan barn och förälder? Är det så att barn som tolkar får ta en föräldraroll i deras familjer? Den här uppsatsen kommer att fokusera på två huvudspår. Dels kommer vi att undersöka hur det har påverkat våra respondenter att som barn ha fått tolka åt sina föräldrar. Vi kommer även att fokusera på vad som händer med de traditionella familjerollerna i familjen när barn tolkar.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att i en svensk kontext utifrån fem personers berättelser undersöka hur de har präglats av att under sin uppväxt behövt tolka åt sina föräldrar samt hur relationerna i familjen påverkats av detta.

Utifrån syftet och tidigare forskning har vi formulerat följande frågeställningar:

- I vilka situationer fick respondenterna tolka åt sina föräldrar? Fanns det situationer som upplevdes som svårare än andra?
- Vad fick respondenterna för uppgifter i familjen till följd av att de tolkade åt sina föräldrar?
- Vilken inverkan har tolkningen haft på respondenternas välbefinnande under deras uppväxt?
- Hur förändrades familjepositionerna när respondenterna tolkade åt sina föräldrar?

3. Tidigare forskning

Under den här rubriken presenterar vi den tidigare forskning som finns och som är relevant för vår uppsats. Den tidigare forskningen visar på hur barn ikläder sig vissa roller då de får tolka åt sina föräldrar, vilken inverkan tolkningen har på deras mentala hälsa samt hur konflikter kan uppstå i familjer där barn tolkar.

Amerikanen Abel Valenzuela (1999) har undersökt hur barn som översätter åt sina föräldrar antar vissa roller i familjen. Studien avser mexikanska familjer som invandrat till USA. Valenzuela har i sitt material intresserat sig för familjer där barn behärskar engelska men där föräldrarna besitter bristande kunskaper i engelska. Valenzuela identifierar tre typer av roller som barn tar för att assistera sina föräldrar och kallar dem för *handledaren*, *advokaten* samt *surrogaten*. Handledaren ikläder sig rollen som tolk och lärare i familjen. Hon assisterar familjen i vardagslivet och hjälper till med allt från att översätta brev till att tolka samtal hos exempelvis läkaren. Även advokaten har en tolkande funktion i familjen men fungerar mer som familjens språkrör. Advokaten argumenterar och förhandlar för familjens sida i konflikter med exempelvis säljare, bankmän eller myndighetspersoner. Surrogaten har inte på samma sätt som de tidigare nämnda en tolkande funktion i familjen utan blir snarare som en ”extra” mamma i hushållet. Surrogaten tar stort ansvar då det gäller vardagliga hushållssysslor som att laga mat, städa eller att ta hand om sina syskon. I gengäld har surrogaten ett starkt inflytande hos sina föräldrar i frågor som rör syskonens uppfostran och hushållets ekonomi. Valenzuela lyfter fram att även om både pojkar och flickor tar dessa roller är det vanligare att flickor tar dem.

Även Andrea Romero och Robert Roberts (2003) har gjort en studie på mexikanska ungdomar i USA i vilken det framkommer att tolkning är en av de mer framträdande anledningarna till att utländska barn mår dåligt. I studien uppmärksammar Romero och Roberts att mexikanska ungdomar i USA i högre grad än amerikanska ungdomar lider av depression. Författarna vill knyta denna depression till ett antal stressfaktorer som de identifierar i en omfattande studie av mexikanska ungdomar. Av deras empiriska material framgår att ungdomarna upplever att behöva tolka för sina föräldrar som en av de mest framträdande stressfaktorerna.

Portes och Rumbaut (2006) diskuterar i boken *Immigrant America: a portrait* hur invandrarfamiljer i USA assimileras in i det amerikanska samhället över flera generationer. Deras resultat blir relevant för vår studie då de visar på att det kan uppstå konflikter mellan första och andra generationens invandrare då andra generationen tar till sig det nya språket och den nya kulturen lättare än deras föräldrar.

Portes och Rumbaut (2006) väljer att se assimilation som något som inte sker automatiskt över generationer utan som något som är beroende av ett flertal faktorer som första generationen har till sitt förfogande. Assimilationen kommer att påverkas av de färdigheter första generationen tar med sig från hemlandet, vilket familjenätverk eller etniskt nätverk som existerar i det nya landet. Assimilationen kommer även att påverkas av de förutsättningar som råder på det nya landets arbetsmarknad samt huruvida invandrarna befinner sig legalt eller illegalt i landet. Besitter första generationens invandrare starka färdigheter som är välanpassade till arbetsmarknaden i det nya landet kommer både första och efterföljande generationer assimileras förhållandevis lätt in i det amerikanska samhället. Även om föräldrar inte besitter dessa färdigheter kan assimilationen för efterföljande generationer underlättas om familjerna har ett starkt nätverk av personer från samma kultur. Portes och Rumbaut menar att dessa nätverk har en förmåga att hjälpa varandra med de hinder som uppstår under assimilationsprocessen. Grupper som saknar färdigheter anpassade till den amerikanska arbetsmarknaden och som har svaga sociala nätverk har betydligt svårare att assimileras in i det amerikanska samhället. Portes och Rumbaut beskriver att det uppstår en dissonans mellan första och andra generationen i dessa grupper. Deras begrepp *dissonant acculturation* beskriver hur andra generationens invandrare lär sig engelska och tar till sig delar av den amerikanska kulturen och därmed överger sina föräldrars språk och kultur. Då dessa barn ofta behärskar språket och förstår sig på landet bättre tappar föräldrarna kontroll över sina barn. Dissonant acculturation ökar risken för det Portes och Rumbaut beskriver som *downward assimilation*. Begreppet används för att beskriva hur människor assimileras in i mindre önskvärda grupper i det amerikanska samhället. Oftast syftar man på grupper med hög arbetslöshet som lever i fattigdom och där både kriminalitet och droganvändande är vanligt.

Christina Spännar (2001) har i sin avhandling berört problemen kring att barn med utländsk bakgrund ofta lär sig det svenska språket snabbare än sina föräldrar. Detta kan leda till att barnen får ta ett stort ansvar som annars skulle falla på föräldrarna, och det kan i sin tur påverka relationen i familjen i och med att föräldrarna förlorar i auktoritet. Spännar använder

begreppet *brobyggare*, och en brobyggares uppgift är att förklara och förmedla kulturens yttringar. Det kan ske både i förhållande till hemkulturen men också till det nya samhället. När det gäller brobyggare i relation till det nya samhället är det i invandrande familjer ofta barnen som får inta den rollen gentemot sina föräldrar. Även om Spännar i sina intervjuer inte ställde några frågor kring dessa förhållanden kunde hon ändå se vissa mönster. Flera av de 22 ungdomar hon intervjuade berättar att de i vissa hänseenden påtagit sig uppgifter som föräldrarna annars skulle ha utfört. För att exemplifiera berättar t.ex. en av respondenterna att hon följt med sin pappa, som bott i Sverige i 25 år, till sjukhuset för att förklara att han fått besvär med hjärtat.

Sammanfattningsvis kan vi säga att den forskning vi valt att ta med under detta avsnitt framförallt har bedrivits i en amerikansk kontext. Vi ska med vår uppsats belysa problemet ur en svensk kontext då det i Sverige är något av ett outforskat område.

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt presenteras de teoretiska utgångspunkter vi har valt för att kunna analysera vårt empiriska material. Vi kommer att använda oss av Goffmans dramaturgiska perspektiv för att kunna förklara hur och varför barn tar olika roller i olika tolkningssituationer samt vad som ligger till grund för rollfördelningen i en familj. För att kunna visa hur tolkningen har präglat barnen kommer vi att använda oss av Antonovskys KASAM-teori. Dessa teoretiska utgångspunkter kommer att täcka upp de två huvudspår vi har i vår uppsats: Hur de traditionella familjerollerna påverkas av tolkningsprocessen och hur tolkningen präglar barns uppväxt.

4.1 Känsla av sammanhang

KASAM, känsla av sammanhang, är ett begrepp som myntades av Aaron Antonovsky (2005). Antonovsky ställde sig frågan hur det kommer sig att vissa människor förmår att upprätthålla hälsa trots att de utsätts för svåra påfrestningar. Svaret blev att de som trots svåra påfrestningar ändå lyckas upprätthålla god hälsa besitter en stark känsla av sammanhang:

Känsla av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit och att 1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, 2) de resurser som krävs för att man ska kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och 3) dessa krav är utmaningar, värda investeringar och engagemang. (Antonovsky 2005, s.46)

Som framgår av citatet består KASAM-begreppet av tre komponenter (Antonovsky 2005). Den första, *begriplighet*, syftar till i vilken utsträckning en människa upplever inre och yttre stimuli som ordnade, sammanhängande och strukturerade eller, om människan har en låg känsla av begriplighet, kaotiska, slumpmässiga, oväntade och oförklarliga. En person med hög känsla av begriplighet förväntar sig också att framtida stimuli kommer att vara förutsägbara eller åtminstone gå att förklara. Vi använder oss av begreppet begriplighet i förhållande till tolkningen eftersom respondenterna ofta har fått tolka i för dem ovana och svårbegripliga situationer. Den andra komponenten, *hanterbarhet*, definierar Antonovsky som den grad till vilken en människa upplever att det står resurser till hennes förfogande, med vilkas hjälp hon kan möta de krav som olika situationer ställer. Med resurser avses både sådana som man själv har som person, men också sådana som tillhandahålls av andra t.ex. familj, vänner, professionella eller religiös tro. Vi tänker undersöka vilka respondenternas främsta resurser är för att de ska kunna hantera tolkningen på bästa sätt.

En människa med hög känsla av hanterbarhet har balans mellan de belastningar, eller stressorer som Antonovsky uttrycker det, hon är utsatt för och de resurser som finns till förfogande. Hon ser sig inte som ett offer för olika omständigheter, utan som en person med möjlighet att påverka och bemästra sina svårigheter. Den sista komponenten är *meningsfullhet*. Det innebär att en människa upplever att livet har en mening och åtminstone några av de händelser hon möter i livet är värda att satsa energi och engagemang på. När en människa med hög grad av meningsfullhet möter svårigheter i livet betraktas dessa som utmaningar, snarare än som bördor man hellre vore utan. I förhållande till vårt resultat är det intressant att få veta huruvida våra intervjupersoner upplevde tolkningen som meningsfull eller inte.

Dessa tre komponenter av KASAM är alla viktiga för framgångsrik problemlösning, men enligt Antonovsky (2005) är meningsfullhet den mest centrala. Utan den blir vare sig hanterbarhet eller begriplighet särskilt långvariga. De människor som är engagerade har alltid

möjlighet att hitta resurser och förståelse. Antonovsky bedömer att därefter är begriplighet viktigast eftersom hanterbarhet förutsätter förståelse. Han menar dock inte att hanterbarhet är oviktigt. Om man inte tror att resurser finns till ens förfogande kommer meningsfullheten att avta. Framgångsrik problemhantering är med andra ord beroende av KASAM i dess helhet.

4.1 Det dramaturgiska perspektivet

Sociologen Erving Goffman (2004) har studerat socialt samspel utifrån termer hämtade från teaterns värld. I hans teoretiska perspektiv är vardagen en scen där människor antar olika roller som spelas upp antingen då man tror att scenen kräver det eller för att framställa sig själv på ett visst sätt. Goffman definierar social roll som realiserandet av rättigheter och skyldigheter som är knutna till en given status, alltså de förställningar en person har om vad som förväntas av denne i en viss position eller situation. Ingen människa är bunden till att spela en roll konstant utan människor spelar olika roller i olika situationer. Om man sätter detta i relation till vårt ämne är det tänkbart att ett barn spelar rollen som just barn på familjescenen men tar rollen som familjeledare i situationer då det behöver tolka åt sina föräldrar.

När människan, eller aktören i Goffmans (2004) terminologi, spelar en roll förutsätter denne att publiken tar rollen på allvar. Det kan dock vara svårt för aktören själv att fullt ut "köpa" rollen, Goffman beskriver detta som den "cyniske" aktören. Den cyniske aktören låter inte sig själv luras av den roll han spelar. Denne använder rollen som ett medel för att styra publiken eller att uppnå andra syften. Goffman beskriver detta som en av två extremer, den andra extremen kallar han för den agerande aktören. Den agerande blir, till skillnad från den cyniske aktören, lurad av sitt eget framträdande och kommer att identifiera sig med rollen han spelar. Han blir helt övertygad om att den roll han spelar är äkta och inte ett skådespel. Lyckas denne även övertyga sin publik om att rollen han spelar är äkta kommer rollen att bli del av hans jag, han kommer att införliva de normer som han försöker upprätthålla i andras närvaro i sin egen personlighet. Denna aktör kan liknas vid ett barn som är så övertygande i sin rollframställning att både han själv och föräldrarna börjar förändra de roller de spelar även på andra scener, vilket konkret skulle kunna innebära att barnet tar en föräldraroll även i sammanhang som inte har med tolkning att göra.

Enligt Goffman (2004) uppträder människor inte endast på egen hand utan kan även uppträda i team. Uppträdanden i team beskriver Goffman som då två eller fler aktörer samarbetar under framställandet av en scen i ett outtalat hemligt samförstånd. Ett team kan bestå av en familj eller en grupp vänner men även av människor med andra sociala kopplingar till varandra såsom exempelvis arbetskamrater. I denna uppsats tänker vi använda oss av team-begreppet i relation till att det är en familj. Medlemmar i ett team blir beroende av varandra för att skapa en given definition av en situation eller ett sammanhang ihop. Goffman lyfter fram att då teamframträdanden bygger på gemensam tillit till att varje teammedlem spelar sin roll på rätt sätt knyts ofta starka band i teamet. Även om teammedlemmar har olika social rang och status, och detta ofta brukar leda till splittring i en grupp, så knyter medlemmar genom teamframträdanden starka band till varandra. Vi kommer under analysen visa att även om det går argumentera för att det redan råder starka band i en familj kan dessa stärkas ytterligare då tolkningssituationer blir något av ett teamframträdande för familjen.

5. Metodval

Denna studie syftar till att i en svensk kontext utifrån fem personers berättelser undersöka hur de har präglats av att under sin uppväxt behövt tolka åt sina föräldrar samt hur relationerna i familjen påverkats av detta. Vi är alltså inte intresserade av att dra några generella slutsatser eller att ta reda på hur utbrett detta fenomen är i familjer med utländsk härkomst. Mot bakgrund av detta anser vi det mest lämpligt att använda en kvalitativ metod. Valet att använda oss av en kvalitativ metod grundar sig på att denna typ av metod är bäst lämpad dels då man har liten kunskap om det som ska studeras och dels då det gäller att få klarhet i hur människor uppfattar ett fenomen eller hur de konstruerar sin verklighet (Jacobsen 2007). Som regel kan man säga att en kvalitativ metod ska försöka fånga upp hur människor tolkar och förstår en viss situation, vilket vi alltså har för avsikt att göra. Hade vi istället använt oss av en kvantitativ metod i form av enkäter hade vi inte kunnat fånga upp hur respondenterna upplevt hur relationerna i familjen påverkats av tolkningen samt hur tolkningen präglat dem.

För att kunna få svar på våra frågeställningar har vi valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer. En semistrukturerad intervju innebär att man på förhand strukturerat upp en intervjuguide med relevanta teman som ska beröras men intervjupersonen har stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt (Bryman 2011). Vissa menar att en sådan prestrukturerad

minskar öppenheten under datainsamlingen och att man på så sätt avlägsnar sig från den kvalitativa metodens ideal (Jacobsen 2007). Men Jacobsen påpekar att det mot detta synsätt finns två motargument. Dels kan en metod utan någon strukturering leda till att ens insamlade data blir oerhört resurskrävande att analysera, och dels hävdar han att det alltid förekommer en viss prestrukturering även om den sker omedvetet. Vi har valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod just för att säkerhetsställa att intervjupersonerna kommer belysa relevanta teman för vår studie. Hade vi istället valt en öppen intervju utan någon på förhand utformad intervjuguide hade det funnits en risk att respondenterna börjat prata om helt irrelevanta saker i förhållande till vårt syfte, vilket skulle göra vårt material för omfattande för att kunna analyseras.

Vid utarbetandet av intervjuguiden (se bilaga 1) använde vi oss av den så kallade ”områdesprincipen” (Dalen 2008). Det innebär att man som intervjuare börjar med frågor som ligger i periferin i förhållande till studiens frågeställningar. De inledande frågorna i vår intervjuguide är av mer generell karaktär där respondenterna fick utrymme att berätta lite om sig själva. Vår förhoppning var att de på så sätt skulle känna sig avslappnade och kunna öppna upp sig mer under våra mer centrala teman, vilket vi också upplevde att de gjorde.

5.1 Urval

I vår studie har vi använt oss av ett målinriktat urval och det innebär att urvalet görs ifrån en önskan att intervjua personer som är relevanta i förhållande till syfte och frågeställningar (Bryman 2011). Vårt urval består därför av fem personer i åldrarna 21-26 av utländsk bakgrund som alla har erfarenhet att under sin uppväxt fått tolka åt sina föräldrar (se bilaga 2 för presentation av respondenterna). Att vi valt att intervjua personer i det åldersspannet är ett medvetet val från vår sida. Som unga vuxna har våra intervjupersoner förhoppningsvis kunnat distansera sig till tolkningssituationerna men samtidigt ha sin barndom i färskt minne.

Av våra respondenter är det endast två som kommer från samma land. Länderna de kommer ifrån är Irak, Azerbajdzjan, Libanon respektive Kurdistan och samtliga är också av manligt kön. För att nå dessa personer har vi använt oss av den så kallade snöbollsmetoden (Bryman 2011). Det innebär att man börjar med att ta kontakt med ett mindre antal människor som är relevanta för studiens tema och sedan använder dessa för att få tag på ytterligare respondenter. Vi sökte inledningsvis bland personer i vår närhet som vi trodde hade tolkat åt sina föräldrar

som barn. Flera av de som har haft erfarenheter kring detta har sedan rekommenderat oss ytterligare personer som de trodde kunde vara lämpliga för vår studie. De enda kriterierna vi hade var, som vi redovisat för innan, att de skulle var över 20 år samt att de behövt tolka åt sina föräldrar som barn. Därför föll sig slumpen så att samtliga av våra respondenter är av manligt kön.

5.2 Genomförande

Till den här studien har vi genomfört fyra intervjuer. Tre av dessa genomfördes enskilt och en i grupp där två personer deltog. Vi hade planerat att samtliga intervjuer skulle genomföras enskilt, men två av respondenterna frågade om det gick bra att de intervjuades samtidigt. Eftersom det är viktigt att intervjupersonerna känner sig bekväma under intervjun valde vi därför att låta en av intervjuerna genomföras i grupp. Även om vi inte hade för avsikt att använda oss av gruppintervjuer finns ändå vissa fördelar gentemot individuella intervjuer (Jacobsen 2007). Eftersom människor inte alltid tänker så noga på vad som händer medan de upplever något kan en gruppintervju sätta igång en tankeprocess så att individen kan bearbeta sina upplevelser under intervjuns gång. Under samtal med andra som befinner sig i liknande situation får deltagarna perspektiv på saker och ting och skapar mening medan intervjun pågår. Våra respondenter skulle svara på frågor om sådant som hände för flera år sedan och vi upplevde att gruppintervjun bidrog till att de kunde prata om saker som de inte funderat på tidigare. Jacobsen (2007) påpekar dock att gruppintervjuer i mycket hög grad är en produkt av gruppprocesser och att resultatet påverkas starkt av de maktförhållanden som finns i alla grupper. En del pratar mycket och tvingar tillbaka andras synpunkter genom argumentation och förlöjligande, vilket dock inte var fallet under vår intervju. Om den ena inte hade upplevt en situation på samma sätt som den andre var denne ofta snabb att påpeka detta. Vi märkte inte heller av att någon respondenterna tog mer plats än den andre, utan båda pratade ungefär lika mycket.

Samtliga intervjuer genomfördes i ett grupprum på Växjö stadsbibliotek. Enligt Grønmo (2006) är det viktigt att forskaren etablerar en god kommunikationssituation. När man ska välja plats för intervjun bör man därför se till att det sker på en plats där respondenten trivs och utan att man störs från inblandning av familjemedlemmar, kollegor eller andra. Genom att intervjuerna skedde i ett grupprum på biblioteket såg vi till att få bort eventuella störningsmoment. När vi bokade intervjuerna frågade vi dessutom respondenterna om de hade

något emot att intervjun skulle ske i ett grupprum på biblioteket, och det var ingen som opponerade sig emot det. Vidare menar Grønmo att intervjun bör ske på en tidpunkt då respondenterna inte har alltför bråttom. För att uppfylla det kravet lät vi respondenterna själva bestämma när intervjun skulle genomföras.

Längden på intervjuerna är i genomsnitt ungefär en timme. En av intervjuerna var dock så lång som 1,5 timme. Det är inte lämpligt att ha intervjuerna längre än så eftersom det finns en risk att respondenterna blir alltför trötta (Jacobsen 2007). Kortare intervjuer på ungefär en halvtimme är inte heller att rekommendera enligt Jacobsen då de är för korta för att få fram relevant information och kunna fördjupa den. Vi anser att längden på våra intervjuer var relevant sett till vårt syfte och våra frågeställningar och att vi fick fram det vi ville veta.

För att garantera att vi fick med allt av intresse valde vi att spela in intervjuerna. När vi tog kontakt med respondenterna och bokade intervjuerna berättade vi för dem att allt som sades skulle spelas in. Att spela in en intervju har fördelen att man genom att slippa anteckna kan koncentrera sig på den intervjuade, vilket är en förutsättning för ett lyckat samtal. En nackdel är dock att intervjupersonen kan reagera negativt på att bli inspelade och "sluta sig som musslor så fort de får syn på en bandspelare" (Jacobsen 2007). Detta var inget som vi märkte av och samtliga intervju personer reagerade positivt och förstående när vi berättade att vi skulle spela in intervjuerna. Under första intervjun fortsatte dock diskussionen efter det att vi stängt av inspelningen, vilket medförde att vi missade att dokumentera en kort del av intervjun. Även under de efterföljande intervjuerna fortsatte vi att diskutera efter det att vi berättat för respondenterna att vi fått med allt av intresse. Dessa gånger lät vi istället inspelningen fortsätta för att säkerställa att vi fick med allt. För att kunna återge resultaten på ett korrekt sätt har vi i efterhand transkriberat intervjuerna. Det var ett tidskrävande arbete, men samtidigt blev det lättare att på ett korrekt sätt presentera vår empiri. Det ska dock tilläggas att vissa delar av intervjuerna, t.ex. privata frågor eller hummanden och läten, som inte har med frågeställningarna att göra har uteslutits.

5.3 Arbetsfördelning

Större delen av uppsatsen har arbetats fram gemensamt. Vi har tillsammans skrivit problemformulering, syfte, frågeställningar samt diskussion. Vissa delar av uppsatsen har vi

dock skrivit var för sig. Tidigare forskning har till största delen skrivits av Markus. I teoriavsnittet har Markus skrivit under rubriken *Det dramaturgiska perspektivet* och Anders har skrivit under rubriken *Känsla av sammanhang*. Metodavsnittet har skrivits av Anders. Resultatavsnittet har vi också delat på där Markus har skrivit under rubrikerna *Tolkningssituationer*, *Tolkning i praktiken* samt *Familjen* och där Anders skrev under rubrikerna *Svårigheter med att tolka* samt *Erfarenheter av att tolka*. I analyskapitlet skrev Markus under rubriken *Tolkande barns roller* och Anders under *Tolkande barns känsla av sammanhang*. När vi genomförde intervjuerna deltog båda två vid samtliga intervjuer och transkriberingen delade vi upp emellan oss. Även om vi har delat upp vissa delar av arbetet har vi ändå tillsammans bearbetat materialet.

5.4 Etiska aspekter

Vetenskapsrådet (2002) har ställt upp riktlinjer för hur forskning ska bedrivas etiskt, och de listar fyra etiska principer som måste vara uppfyllda för att inte riskera att individer ska komma till skada. De fyra principerna är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I detta avsnitt ska vi redogöra för hur vi har uppfyllt dessa krav.

Informationskravet innebär att man på förhand informerar undersökningspersonerna om studiens syfte samt hur den är upplagd i stora drag. Både vid den första kontakten med respondenterna och när vi träffade dem inför intervjuerna berättade vi vilka vi var och undersökningens syfte. Det andra kravet, samtyckeskravet, handlar om att forskaren ska inhämta intervjupersonernas samtycke till att delta i undersökningen. Deltagarna har själva rätt att bestämma hur länge och på vilka villkor de deltar i undersökningen. De ska även närsomhelst ha rätt att avbryta sin medverkan utan det får några negativa följder för dem. Innan vi genomförde intervjuerna var vi tydliga med att informera respondenterna om att deras deltagande var helt frivilligt och att de kunde välja att inte svara på våra frågor eller helt avbryta intervjun om de kände sig illa till mods. Konfidentialitetskravet innebär att privata uppgifter som identifierar deltagarna inte ska avslöjas i studien. Det ska vara praktiskt omöjligt för utomstående att komma åt privata uppgifter om deltagarna. Alla uppgifter i vår studie redovisas så att respondenterna förblir anonyma och de ljudupptagningar vi spelat in kommer att raderas när vår uppsats granskats och godkänts. Nyttjandekravet innebär att uppgifter som samlats in i en undersökning endast får användas för forskningsändamålet. Uppgifter som vi

erhållit under intervjuerna ska bara användas för denna undersökning och vi kommer inte på något sätt föra det vidare.

Som vi skrev under rubriken urval är det ett medvetet val att intervjua personer i åldrarna 21-26. Utöver att man som ung vuxen har fått möjlighet att kunna distansera sig till tolkningssituationerna är det dessutom ur ett etiskt perspektiv mer rätt att intervjua unga vuxna än barn. När det gäller att få ett adekvat samtycke är det lättare att få det från en vuxen än ett barn, då deras förmåga att bedöma konsekvenser och få förståelse för eventuella risker är begränsad. Dessutom låter sig barn också påverkas av andra lättare än vad vuxna gör, vilket resulterar i att det blivit svårare att uppfylla informationskravet om vi hade valt att intervjua barn. Forskning på en utsatt eller sårbar grupp, som t.ex. barn, ska aldrig utföras om den istället kan utföras på en mindre utsatt grupp (Codex 2012). Eftersom unga vuxna är en mindre utsatt grupp än barn har vi alltså valt att istället intervjua dem.

5.6 Reliabilitet och validitet

För all forskning är det en avgörande förutsättning att datamaterialet håller en hög kvalitet för att man ska kunna komma fram till hållbara och fruktbara resultat (Grønmo 2006). För att kunna bedöma om undersökningens resultat är hållbara måste man ställa sig frågan om det går att lita på de data som samlats in (reliabilitet), om man har lyckats fånga in det man vill fånga in (intern validitet) samt om man kan överföra sina upptäckter till andra sammanhang (extern validitet) (Jacobsen 2007). I följande avsnitt redogör vi för om det finns aspekter i vår undersökning som kan ha påverkat resultatet.

För att kunna återge respondenternas berättelser på ett så korrekt sätt som möjligt har vi, som nämnts innan, valt att spela in intervjuerna. Inspelningarna påverkas inte heller av undersökarens intresse eller förmåga att anteckna, vilket också ökar tillförlitligheten i vår studie.

Jacobsen (2007) skriver också att vilken kontext undersökningen genomförs i kan påverka resultatet, och att man måste konstatera om kontexten är naturlig eller onaturlig. En naturlig kontext innebär att intervjun genomförs på en plats som den som ska intervjuas är ovan vid. Jacobsen visar vidare att människors beteende förändras beroende på vilken typ av miljö de befinner sig i. En naturlig kontext för de undersökta är t.ex. i deras hem, på deras arbetsplats

eller på andra platser de vistas dagligen. Eftersom dessa platser skulle kunna medföra en rad olika störningsmoment i form av familjemedlemmar eller kollegor ansåg vi det därför mer lämpligt att genomföra intervjuerna i ett avskilt grupprum på Växjö stadsbibliotek.

Intern validitet handlar om huruvida studiens resultat kan uppfattas som riktiga och om man har lyckats fånga det man ville fånga. (Jacobsen 2007). Vi är medvetna om att det kan finnas andra faktorer än just tolkningen som kan ha haft inverkan på vilken roll barnen tar i familjen. Respondenterna skiljer sig åt i flera hänseenden, bl.a. vad gäller kulturell bakgrund, familjesammansättning och ålder när de kom till Sverige, men eftersom deras berättelser i de flesta fall liknar varandra kan vi ändå konstatera att det är tolkningen som är den gemensamma nämnaren och att den interna validiteten därmed är hög.

Med extern validitet menas i vilken grad resultaten kan generaliseras från några få enheter som undersökts till andra som inte har undersökts (Jacobsen 2007). Vårt mål med den här studien är inte att dra några generella slutsatser om fenomenet barn som tolkar åt sina föräldrar, utan vi vill snarare få en ökad förståelse för vad det kan innebära när barn får tolka. Eftersom vårt resultat till viss del stämmer överens med den tidigare forskningen kan vi trots att undersökningen endast bygger på fem manliga personer ändå hävda att studien har en viss grad av extern validitet. Eftersom vi bara intervjuat män kan vi dock inte dra några generella slutsatser för hur det ser ut bland kvinnor och ett sätt att få ännu högre extern validitet hade alltså varit att även inkludera kvinnor i vårt urval.

6. Resultat

Som tidigare diskuterats i metodkapitlet består våra respondenter av 5 stycken män i 20-årsåldern. Respondenterna har ett varierande etniskt ursprung då två kommer från Libanon och övriga från Kurdistan, Irak respektive Azerbajdzjan. Ingen är född i Sverige utan samtliga har flyttat till Sverige i ung ålder. Gemensamt för samtliga respondenter är att de har haft betydligt lättare för att lära sig svenskan än sina föräldrar. Som ett resultat av detta har samtliga erfarenheter av att tolka åt sina föräldrar som barn. I följande kapitel ska vi utifrån de intervjuer vi genomfört redogöra för våra respondenters berättelser.

6.1 Tolkningsituationer

För att förstå i hur hög grad våra respondenter behövde tolka åt sina föräldrar bad vi dem berätta på vilka platser och i vilka sammanhang de behövde hjälpa dem. I denna del av resultatet presenterar vi svaret på de frågorna samt varför de ansåg att de behövde hjälpa till.

Framförallt har respondenterna erfarenheter av att tolka åt sina föräldrar i vardagliga situationer. Flertalet av respondenterna beskriver hur de fått tolka i olika butiker då deras föräldrar varit ut efter att köpa något specifikt. Respondenterna har även fått vara behjälpliga då det gäller bankärenden, kontakter med hyresvärdar och olika typer av tjänsteföretag såsom exempelvis telebolag. De har även erfarenheter av att förmedla kontakter med sjuk- och tandvård. Utöver detta beskriver även respondenter hur de har hjälpt till att förmedla sociala kontakter åt sina föräldrar. Respondent 5 berättar hur han fick hjälpa till att tolka då hans mor ville bjuda över sin svenska granne på kaffe.

Jag kommer ihåg att jag tolkade med grannen. Mamma skulle bjuda på kaffe. Jag fick sitta med och tolka. Jag tolkade oftast fel. Jag sa saker som så att mamma skulle verka lite otrevlig mot grannen. [...] Till slut började grannen undra för att mamma skrattade och log. Och jag sa något elakt så hon tyckte "nä, det här kan inte stämma". Till slut kom de på att jag lurade dem.

Ett antal av intervjupersonerna uppger att de första gångerna de fick tolka åt sina föräldrar var i skolan på utvecklingssamtal med lärare. Det var inte heller ovanligt att de fick tolka i deras syskons utvecklingssamtal. I kontakter med myndigheter berättar respondenterna att de sällan fått tolka då myndigheter oftast erbjuder en neutral auktoriserad tolk. De brev myndigheter skickar ut är dock på svenska och intervjupersonerna berättar hur det var de själva som fick översätta dessa åt sina föräldrar. I relation till myndigheter har det också varit respondenterna som fått tolka i telefonsamtal mellan myndighet och föräldrar då det inte brukar erbjudas tolk för sådana kortare ärenden. Även om respondenterna sällan hade den officiella rollen som tolk i möten med myndigheter beskriver respondenterna att de ofta fått följa med på möten mellan föräldrar och myndigheter för att klargöra vad som faktiskt sades. Respondenterna berättar att det ofta var så att de auktoriserade tolkar som erbjöds kom från andra områden än föräldrarna och talade med en dialekt som var svår för föräldrarna att förstå. Respondent 3 berättar om svårigheterna med de tolkarna som användes:

”Ibland ringer de en tolk som inte ens är från vårt hemland. Vi säger att jag är från Azerbajdzjan då kan jag typ turkiska. För det är som svenska och norska eller som svenska och danska. Och då blir det som att en från Danmark kommer och översätter till svenska. Då blir det segt att förstå. Du vet att det blir fel. Det hatar jag ibland, att de ringer verkligen en från typ Uzbekistan och sen ska han försöka prata vårt modersmål. Man fattar ju noll. Det är en helt annan dialekt.”

Respondent 2 delar denna erfarenhet och berättar hur samma problem existerade bland kurdiska tolkar:

I Kurdistan finns det tre olika dialekter. Syrianska, det är likt turkiska. Sen finns det sorani, som det heter, det pratar man i den irakiska delen. Det är därifrån det brukade ringa. Alltså de ringde tolkar därifrån. De kan störa mig, ibland när min mamma kom tillbaka sa hon ”De pratade sorani och jag förstod inte så mycket”.

Samma problem existerade bland arabisktalande och respondent 1 berättar hur hans familj har liknade erfarenheter då de är från Irak och ofta fick libanesiska tolkar när de besökte socialtjänsten. Samtliga respondenter berättar hur de fick följa med till bl.a. socialtjänsten som en slags ”backup” åt sina föräldrar för att underlätta då de och den auktoriserade tolken inte förstod varandra men även för att rätta tolken eftersom de upplevde att denne inte återgav vad föräldrarna sa på ett korrekt sätt. För deras föräldrar blev det en trygghet att ha med sig sina barn till dessa möten då de därmed kunde försäkra sig att den information som kom fram på mötet skulle komma dem tillhanda. Respondent 5 utvecklar:

Efter ett tag blir det en viss trygghet att ta med sig barnen för att de ska hjälpa till att tolka och hjälpa till på olika sätt. I och med att de kan bäst och vet mest. De kan språket och har hört allt innan. Då kan de förklara allting.

Intervjupersonerna berättar att de alltid hjälpt till med att tolka ut av respekt för sina föräldrar. De uppger dock att de med åren upplevt mer och mer att det var upp till dem att se till att allt blev rätt. Inte bara i kontakter med myndigheter utan även i kontakter med försäljare, hyresvärdar och butiksbiträden upplever respondenterna att det varit deras ansvar att se till att det inte skedde någon missuppfattning och att försäkra sig om att deras föräldrar inte blev lurade. Respondent 3 beskriver hur det kändes som en skyldighet att hjälpa sina föräldrar med dessa bitar under ungdomsåren:

Det blir en skyldighet, det känns som en skyldighet också. Det är ju självklart att man ställer upp. Det är ju inte som att man tycker det är jobbigt just i relationen till föräldrarna. Det är det inte. Det kan vara jobbigt att det inte finns några situationer där man känner att de verkligen kan klarar sig. Man känner hela tiden att "Fan, jag måste finnas där, de är ju ändå ensamma". På så sätt är det ju lätt för oss att anpassa sig men för dem är det mycket svårare. På det sättet kan man känna lite skyldighet.

6.2 Svårigheter med att tolka

Det fanns en mängd tolksituationer som respondenterna upplevde som jobbiga eller svåra, och orsakerna till detta är flera. I följande avsnitt redogör vi för vilka dessa orsaker var. Samtliga av våra respondenter uppger att de i flera tolksituationer inte visste vad de skulle säga eller hur de skulle säga det, eftersom de själv inte behärskade språket till fullo. Respondent 5 fick under den första tiden i Sverige tolka åt sina föräldrar, trots att han inte kunde så bra svenska som krävdes på möten hos olika myndigheter:

Men man tolkade ju inte helt och hållet rätt heller, man hade inte det språket eller. Många föräldrar tror jag tänker "han kan lite svenska, han kan hjälpa mig". Men man kan ju inte hundra. Man förstår ju inte de här termerna. Man tolkade ändå.

Respondent 1 berättar att det ofta kom hem brev som han fick översätta åt sina föräldrar. Ibland kom det brev från myndigheter på flera sidor som han inte förstod, vilket han upplevde som jobbigt att behöva ta sig igenom. Respondent 4 berättar om gånger han har fått följa med sin mamma till läkaren för att agera tolk. Han kunde då känna en viss oro över att han inte alltid förstod vad läkaren menade och hur han skulle berätta det för sin mamma.

Även respondent 2 och 3 har märkt av att man hamnade i kläm just p.g.a. detta. Men för de handlade det inte alltid om att de inte behärskade svenska tillräckligt bra. Istället var det bristande kunskaper i modersmålet som kunde vara orsaken vilket gjorde att de ibland inte förstod vad deras föräldrar egentligen ville föra fram. En av intervjupersonerna berättar för oss att hans mamma kunde bli sur och skrika på honom om han tolkade fel eller inte sa allt. De fick inte så stora möjligheter att fortsätta utveckla sitt modersmål efter det att de kom till Sverige och de upplever att de pratar sitt modersmål på samma sätt som ett litet barn skulle göra. Deras språkkunskaper i hemspråket var alltså inte tillräckligt bra för att kunna tolka

viktiga samtal på exempelvis Försäkringskassan eller vårdcentralen. Respondent 3 förklarar sina upplevelser kring detta i följande citat:

Jag menar, man kommer inte till det stadiet när man lär sig annorlunda ord eller meningar. När man inte varit i hemlandet då kan man ju inte, vi fattar ju inte. Vi pratar ju barnsligt. Det är därför man behärskar bättre svenska än modersmål.

Sättet hur ens föräldrar har blivit bemötta av myndighetspersoner var också något som upplevdes som jobbigt. En av respondenterna upplevde det som att de dumförklarade hans föräldrar för att de inte kunde svenska. I vissa samtal hände det att myndighetspersonen bara pratade med honom och inte ens kollade på hans föräldrar:

Alltså det som är jobbigt när man översätter någonting. När man kollar på dem så ser man att den personen som säger saker. De tänker liksom "kan inte hon svenska", fattar du? När man sitter och tolkar och ser det, alltså man ser det på blickarna. Det är någonting man känner, då blir man så jävla sur. [...] när jag går på tolkning så pratar de alltid med mig. Hänger ni med? De kollar aldrig på min mamma.

Som vi har nämnt innan har våra respondenter även följt med deras föräldrar på möten hos myndigheter, inte i egenskap av tolk, utan mer som en trygghet för föräldrarna. Också i dessa situationer har en av våra intervjupersoner märkt av ett kränkande bemötande från tolkanvändarens sida:

Det som jag kommer ihåg var när min mamma skulle gå på nåt möte och tjejen som prata, hon pratade exakt som min mamma gör, hänger ni med? Så lite, hon tror att min mamma förstår bättre. Hon pratar, liksom bryter lite, och det gjorde mig riktigt arg. Varför pratar hon så med min mamma?

Att också själv märka hur pass lite ens föräldrar behärskar svenska är något som en av våra respondenter upplevt som plågsamt:

Ibland blir jag ledsen för att min mamma inte kan svenska och sånt. För att hon inte kan... För jag vet ju, jag ser på min mamma att hon blir ledsen själv för att hon inte förstår, och hon vill verkligen kunna förstå. Men hon gör inte det och då blir hon ledsen, och då blir jag också ledsen

För respondent 1 sträckte sig tolkningsansvaret längre än bara till hans mamma. Han berättar att det inte alltid kändes så jobbigt eller var så krävande att följa med sin mamma och tolka

kortare samtal. Men ofta hände det att hans mammas eller morbrors vänner ville att han även skulle tolka åt dem:

Också mammas kompisar, eller morbrors kompisar, ska jag tolka till dem? ”Jag tar inget betalt, varför kommer ni till mig?”. [...] Men man kan inte tacka nej, det kan jag inte. Då blir de sura, man måste hänga med. Jag tycker det är jobbigt. Men annars, är det inte jobbigt. Sitta och tolka en liten stund, det är helt okej.

Som framgår av citatet uppger denna respondent att han inte tyckte det var så jobbigt att följa med och tolka åt sin mamma när det gällde kortare samtal. Men det har hänt att han har fått sitta med som tolk på möten som har pågått i flera timmar, och han berättar att han blev ”knäpp i huvudet” av att tolka så långa samtal. Att få tolka i möten hos olika myndigheter har även ytterligare respondenter uppgett som påfrestande. Det handlade ibland om möten där det var många vuxna inblandade, och att som barn stå i centrum och behöva tolka uttryckte en av respondenterna som att det ofta var en obekväm och obehaglig situation. Genom att sitta med och tolka åt sina föräldrar hos dessa myndigheter har våra respondenter också fått veta mer saker om sina föräldrar än vad ett barn som inte tolkar kanske hade. Det kan t.ex. handla om att de fick mer insyn i föräldrarnas ekonomi, vilket var en källa till oro men det kunde också leda till konflikter med föräldrarna:

Men ekonomin, ”jag har ju rätt till 1050, det är ju mina pengar. Det heter ju barnbidrag, det ska inte hon ha”. Så börjar man liksom tänka och det blir konflikter hemma för man vet saker och ting.

Respondent 4 nämner också att han fick mer insyn i föräldrarnas ekonomi och att det kunde vara problematiskt. Det hände att han fick tolka i samtal med socialtjänsten när hans föräldrar skulle ansöka om ekonomiskt bistånd. Han kunde då inte riktigt ta till sig hur det kom sig att de var tvungna att be någon annan om pengar.

I situationer när det skulle tolkas åt föräldrarna i telefonsamtal har flera respondenter uppgett att det ibland uppstod konflikter med föräldrarna. Respondent 3 exemplifierar genom att berätta om gånger hans föräldrar har velat klaga på något företag, och han har då fått ringa upp företaget och framföra föräldrarnas klagomål. När han sedan skulle redogöra för vad företaget sa upplevde han det som att föräldrarna riktade sin kritik mot honom, fast de egentligen var upprörda över hur företaget hade agerat. Även respondent 2 känner igen sig i detta och han upplevde det som att ”de hoppar på dig istället, det är ditt fel att du inte har sagt

rätt”. När respondent 3 har fått tolka i telefonsamtal med myndigheter har det också uppstått konflikter med föräldrarna:

Sen förklarar man det för mamma, men hon fattar ändå inte, hon kan inte koppla sådär riktigt. För du vet hon förstår inte vad det handlar om, då blir de irriterade på dig och du blir irriterad tillbaka. Sen helt plötsligt handlar det inte om myndigheten längre utan det är mellan dig och morsan.

6.3 Tolkning i praktiken

Att tolka brukar definieras som att på ett neutralt sätt förmedla information. Vi vill under denna rubrik visa hur våra respondenter till följd av att de behärskade språket bättre än sina föräldrar inte enbart fick agera som en förmedlare av information. I många fall var det faktiskt så att respondenterna fick agera utöver den rollen och lösa svåra situationer på egen hand.

Intervjupersonerna beskriver sin roll gentemot sina föräldrar främst som tolk i situationer då föräldrarna behövt deras hjälp. Deras uppgift var att förmedla informationen i ett möte mellan deras föräldrar och en extern part på ett sätt så att alla förstod. Respondenterna uppmärksammar dock att det fanns skillnader mellan dem och en auktoriserad tolk då det var svårt för dem att hålla sig neutrala i de möten de tolkade i. Respondent 5, som numera arbetar som auktoriserad tolk, diskuterar skillnaderna:

Du är ju inte där som tolk. Jag är tolk nu, jag är ett slags redskap för att kunna förmedla det som den ena personen säger till den andra och sen vad den andra personen svarar. Men där funkar det inte så. Där lägger man sig ju i också. Man kan svara på vad man tycker och inte tycker och vad man tycker är bäst själv. Man är med och bestämmer helt plötsligt. Som barn.

Respondent 5 utvecklar resonemanget genom att beskriva hur han hjälpte sin mor i olika möten:

Om jag tyckte någonting skulle vara på ett visst sätt så tolkade jag åt henne och sa ”om vi säger så här så blir det nog bäst”. Jag föreslog att det här kan vi säkert säga, det skulle låta bra.

Vårt resultat visar dock att respondenterna ofta fått agera på andra sätt än endast som tolk i situationer som kräver att man behärskar det svenska språket. Intervjupersonerna har fått engagera sig i situationer som krävt mer än bara tolkning av dem utan även att de löste

situationer till stor del på egen hand. Respondent 2 beskriver bland annat hur hans familj ville söka bostadsbidrag och hur han såg det som sin uppgift att ordna med ansökan då det var lättare för honom att göra så än för sina föräldrar:

Jag fick ju först hämta papper och läsa igenom allting, om hon fick ta eller inte. Sen ringde jag till dem och sa till dem ”du, min mamma hon kan inte svenska”. Då vill de alltid prata med henne först så att jag inte luras. Sen pratade dom. Hon sa liksom ”min son vill prata”. Så fick jag luren.

Respondenterna upplevde det emellanåt som besvärligt att deras föräldrar inte blev tagna på allvar då de inte behärskade språket. Som en konsekvens av detta såg respondenterna det ofta som deras ansvar att lösa problem där de uppfattade att deras föräldrar inte blev seriöst bemötta. I de här situationerna fick respondenterna agera själva gentemot myndighetspersoner, hyresvärdar och personer från diverse företag. Respondenterna intog inte rollen som tolk utan snarare som familjens språkrör eller ombud:

Jo, du vet med hyresvärdar. När min mamma pratar med dem så är det som att de inte tar henne på allvar för att hon inte kan så mycket svenska. Men när jag kommer in och ska tolka och säger till dem, då är de seriösa.

Respondent 3 har likande erfarenheter av hur föräldrarna blev bemötta och framför samma resonemang.

När de märker att du är en person som inte förstår och, du vet, inte kan förklara. Då tar de dig inte på allvar. Det har hänt hemma hos oss. Typ att mamma ringer för att anmäla någonting. Men de, jag vet inte om de låtsades eller om de inte riktigt förstod, men de tog inte min mamma på allvar. Och då fick man vänta någon månad. Då fick jag hoppa in. Och självklart kan jag alla regler. Då blir de så här ”shit, men vi får be om ursäkt och bla bla bla”, du vet så.

Respondenterna framför ofta att de under barndomen kände att de kunde olika myndigheter och hyresvärdars regler bättre än sina föräldrar. Respondenterna fick inte bara förhandla med myndighets- och företagsrepresentanter utan även med föräldrarna. I vissa fall var respondenterna övertygade om att familjen hade rätt till en ersättning eller på något annat sätt blivit felaktigt behandlade men föräldrarna ville inte klaga eller söka då de antingen såg detta som pinsamt eller inte trodde att de hade möjlighet att få rätt. I dessa fall såg intervjupersonerna det inte bara som sin uppgift att övertyga myndighetspersonen utan även

föräldrarna om att de hade rätt. Respondent 1 berättar hur han först var tvungen att övertyga sin mamma om att de hade rätt till nya sängar och sedan tog kontakt med handläggaren på ekonomiskt bistånd:

Min mamma hon har saker som hon inte vågar säga. När jag sitter och pratar, jag säger ”det är så”. Då säger hon ”varför säger du så, det går inte”. Nej, jag vet reglerna, det går ju. Varför ska man inte säga det när det går? Hon behövde sängar, men hon ville inte säga till dem att vi inte har råd att köpa nya sängar. Jag bara ”men nej, de betalar. Jag vet att de betalat några andra”. Jag gick och bad dem, ”kom och kolla på vår lägenhet, vi behöver sängar”. Hon sa ”nej, säg inte så vi kan köpa själva”. Jag sa ”nej, jag vet att de betalar så varför inte?” Så handläggaren kom kollade, vi hade inte så bra sängar. Vi fick de gamla sängarna från kommunen precis när vi kom till Sverige. De var helt söndriga. De hämtade tre nya sängar. Jag vet hur det funkar så.

6.4 Erfarenheter av tolkningen

I och med tolkningen har våra intervjupersoner under sin uppväxt ofta fått utföra sådana uppgifter som normalt skulle falla på föräldrarnas lott och respondenterna kan se både positiva och negativa sidor med detta.

Samtliga av de vi intervjuat har uppgett att de tidigt fick lära sig hur man t.ex. betalar räkningar eller hur man ansöker om diverse bidrag. När de nu i vuxen ålder själva ska ha med myndigheter att göra kan flertalet av respondenterna faktiskt se att de har haft nytta av att under sin uppväxt ha fått tolka åt sina föräldrar:

Det sitter automatiskt, i ryggmärgen verkligen. Man kan ju skattedelen och allt det här med räkningar och banker. Jag kunde det här med hur man betalar genom banken och skit. Vad man ska skicka genom banken när jag var redan 15-16. På det sättet kan det vara positivt så, man lär sig snabbare än vad alla andra gör.

En annan respondent har liknande erfarenheter:

Det var kanske jobbigt när man var yngre, men fördelen är ju att man ändå lärt sig. Nu kan man allt om räkningar, det är så lätt att hantera det nu.

En av intervjupersonerna beskriver sig själv som en ledartyp och en ansvarstagande person, vilket han tror är egenskaper han fått delvis p.g.a. att han har tolkat som barn:

Det är ju det man har fått uppleva hela tiden, ta ansvar och ha koll på syskonen och att ha koll på vissa saker hemma. Ta ibland de här kontakterna med socialtjänsten, vårdcentralen, på bussen. Det kan vara var som helst, på ICA, överallt. Och då blir det ju så att man har tagit det här ansvaret. Då blir man en sån här ansvarstagande person och det följer liksom med hela tiden.

Samtidigt som samtliga av våra intervjupersoner berättar för oss att de lärt sig mycket tack vare tolkningen trycker de också på hur viktigt det är för barn att få vara just barn och inte ägna sig för mycket åt saker som föräldrarna i vanliga fall skulle ansvara för. Respondent 5 berättar att han på grund av föräldrarnas bristande svenskkunskaper tog mycket ansvar i familjen och inte alltid hade möjlighet att göra sådant som andra barn gör:

Men ett barn behöver vara ett barn, vilket jag inte alltid fick chans att vara. Tyvärr tycker jag. Det är mycket bättre att inte tänka på någonting och att bara leka, äta och sova och kissa och inte tänka på någonting. Förstår du mig? Att bara skita i allt och bara göra det som ett barn ska göra. Det här normala att man leker, man gör det naturliga liksom, som alla barn gör.

Under en av intervjuerna resonerar respondenten kring att barn bör lära sig att ta ansvar stegvis och att det inte är bra när så pass mycket ansvar läggs på ett barns axlar på en gång. Han menar att barn exempelvis inte ska behöva tänka på vad det var för konstigt brev som kom hem till föräldrarna eller vad det var handläggaren på socialtjänsten egentligen pratade om. Han upplever själv att det har lett till att han har försummat sina studier:

Jag har ju inte kunnat fokusera på skolan på samma sätt. För jag har ju alltid tänkt på de här problemen man har ju, eller de problemen sin mamma har eller som syskonen har. Och man blir trött. Man tar på sig den här rollen men efter ett tag blir man trött.

Samtliga respondenter är överens om att barn inte bör tolka åt sina föräldrar och att konsekvenserna trots allt är mer negativa än positiva. Under en intervju uppmanade t.ex. respondenten oss att vi i vårt framtida yrkesliv aldrig ska låta barnen tolka eller vara med på möten som inte berör dem.

6.5 Familjen

Vi diskuterade med våra respondenter huruvida de trodde att de fått ta något mer av en föräldraroll gentemot sina föräldrar då det var dem som behärskade språket i familjen. Större delen av respondenterna kände inte att språket var av avgörande betydelse för vem som bestämde i familjen. Även om respondenterna uppmärksammar att de genom sitt språkliga övertag kunnat ta en dominerande roll i familjen är de noga med att påpeka att de på grund av kärlek och respekt gentemot sina föräldrar sällan tog den rollen:

Hos oss har vi jättestor respekt för föräldrarna, det har vi alltid lärt oss. [...] Skulle min mamma och pappa säga ”gör inte så” skulle jag inte göra det. Hos oss spelar det ingen roll hur gammal du är, föräldrarna går alltid före, de bestämmer. Jag har stor respekt för mina föräldrar.

Citatet ovan är hämtat från respondent 2 som beskriver föräldrarnas status i den kurdiska familjen. Respondent 1, som är irakisk palestinier, för ett liknande resonemang om föräldrarnas status i den arabiska kulturen.

Hos araber, vi säger: ”Paradiset under mammas fötter”. Som hon säger till oss, vadsomhelst, det är ditt ansvar, du måste. Det är inte som att du kan säga att du ska ut med dina kompisar eller att du inte pallar.

Respondent 3 har samma erfarenheter av oförändrade familjepositioner. Men han trycker istället på hur uppfostran och respekt gentemot de äldre är viktiga faktorer för att upprätthålla föräldrarnas position. Trots att hans föräldrar inte behärskade svenska visade dem ändå tydligt vem som bestämde i familjen:

Det är mycket med uppfostran, hur de betar sig. Jag menar, min pappa sitter inte och pratar med mig som att jag och han vore i samma ålder. Han pratar med mig som en vuxen, det gör han, men jag känner fortfarande att han är äldre och att han har mycket mer erfarenhet. På det sättet känner man gränserna.

Även om respondenterna menar att de traditionella familjerollerna ofta upprätthölls framgår det ändå att vissa skillnader uppstod i familjen när de klarade språket bättre än sina föräldrar. Föräldrarna hamnade ofta i en beroendesituation gentemot sina barn då barnen ofta krävdes för att de skulle kunna interagera med det övriga samhället. Vi har tidigare i resultatet visat hur föräldrarna behövde hjälp av sina barn bara för att kunna hantera saker som brev och

kontakter med myndigheter, men även för att kunna knyta sociala kontakter med exempelvis grannarna. Respondent 5 uppger att han under sin uppväxt märkte av att föräldrarna inte klarade sig utan honom i dessa situationer. Han berättar att det faktum att hans mor behövde honom fick honom att känna sig ansvarsfull tidigt, vilket så småningom ledde att han började identifiera sig själv som en av familjens ledare:

Det är ju lite det att man hamnar i centrum och liksom... ”du klara dig inte utan mig”. Men sen tror jag också att man tar... då fattade inte jag att det är ett ansvar och att det är ganska jobbigt.

Han utvecklar resonemanget senare:

Det var ju egentligen inte så att jag fattade någonting heller. Jag fattade inte speciellt mycket men jag kunde lite mer. Man kan säga så här... jag tror att jag hade lite mer ansvar och plötsligt kände mig som ett överhuvud där hemma.

I och med att respondent 5 började känna sig som ett ”överhuvud” hemma började han också känna att han hade möjlighet att tillsammans med föräldrarna eller helt ensam fatta beslut i familjen. Han upplevde att det fanns en legitimitet för att han skulle fatta besluten då det var han som kunde saker i familjen:

Ja det blir ju större möjlighet att göra det när mamma och pappan inte kan någonting och inte kommunicerar med andra. Du får ju större plats. Du tar större plats. Och det där hänger mest på föräldrarna, det tror jag faktiskt.

Respondent 5 poängterar dock att även om han kände sig mogen för att fatta beslut i familjen var det sällan han faktiskt fick göra det ensam. Däremot hamnade han i en position där han ihop med sina föräldrar fick var med och fatta beslut. Han förklarar att han tror att föräldrarna valde att involvera honom i besluten dels för att de kände att han kunde mer men även för att den första tiden i Sverige var ganska påfrestande för föräldrarna och det var svårt för dem att få tid att engagera sig i allt som skulle göras. Det var mycket myndighetskontakter som behövde tas och samtidigt hade föräldrarna tappat den position de hade i hemlandet:

Jag kände att jag bestämde ganska mycket. Föräldrarna är lite... jag vet inte hur jag ska förklara. De har lite sågad position själva. De är så upptagna med sig själva och sina problem, det är så mycket när man kommer till ett nytt land. Då har man inte möjligheten och tiden.

Huruvida föräldrarna lät barnen fatta beslut i familjen eller bara tolka verkar i vårt resultat vara avgörande för om familjepositionerna förändras eller inte. De respondenter som upplevt att det inte behövt ta en ledande roll i familjen hävdar ofta att en av de avgörande anledningarna till detta var att föräldrarna inte velat låta barnen fatta beslut i familjen utan barnen har endast ”använts” som tolkar. Respondent 3 resonerar runt hur hans föräldrar inte lät honom fatta några beslut i familjen och hur han upplevde detta som en trygghet:

Vissa barn kan känna att de hoppar in som vuxna och då känner de ”ja, men nu är jag vuxen, nu kan jag säga emot mamma och pappa”. Så kan det ju påverka ett barn. Det beror på hur man tänker och hur föräldrarna lägger fram det också. Jag menar, även om jag fick översätta eller hoppa in för dem så fick jag aldrig ta några beslut. Det var inte som att jag kunde säga ”jag tycker att ni borde göra så här”... det var ändå deras beslut. På det sättet känner man sig fortfarande här nere. Men ibland är ju så att föräldrarna kan ge full frihet, det är då det kan gå över gränsen. Det är då det blir jobbigt.

Respondent 3 fortsätter med att trycka på att han framförallt varit ett redskap för att underlätta för föräldrarna i övergången till det svenska samhället. Han har egentligen aldrig upplevt sin roll som tolk som något speciellt jobbigt men betonar framförallt att detta berodde på att han alltid känt ett starkt stöd från sina föräldrar. Det faktum att han fått tolka åt sina föräldrar har snarare stärkt relationerna inom familjen och inte lett till att han tagit en ledande roll över sina föräldrar:

Är det någonting man tycker är jobbigt, jag kan alltid gå och prata med min pappa eller mamma. Förklara för dem. De har alltid funnits där bak, jag har aldrig känt mig ensam i saker. Även om det är jag som ska hoppa in på någonting är pappa här. Då känner man sig trygg. Men sitter man ensam så här och ska ta beslut om det och det och det när det gäller räkningar och man inte känner att föräldrarna bryr sig, då kan det gå åt helvete.

7. Analys

I detta kapitel ska vi med hjälp av våra teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning analysera vårt empiriska material. Vi kommer att utifrån Antonovskys teori om KASAM belysa hur våra respondenter, trots en mängd riskfaktorer, inte anser att tolkningen har haft en negativ inverkan på dem. Vi kommer även att med hjälp av Goffmans rollteori förklara hur

respondenterna tog olika roller när de fick tolka samt hur det kan komma sig att de i vissa sammanhang fick en föräldraroll i familjen.

7.1 Tolkande barns känsla av sammanhang

Forskning visar att mexikanska ungdomar i USA i högre grad än amerikanska ungdomar lider av depression (Romero & Roberts 2003). Studien visar att behöva tolka åt sina föräldrar är en av de mest framträdande stressfaktorerna för dessa ungdomar. Även om det i vårt resultat finns tolksituationer som genererar stress hos respondenterna upplever de inte att tolkningen haft en negativ inverkan på deras mentala hälsa. I detta avsnitt ska vi utifrån KASAM-teorin visa på hur det finns faktorer som gör att barn som tolkar, trots att de under tolkningssituationerna utsatts för påfrestningar, ändå kan upprätthålla en god hälsa. Som vi redogjort för tidigare kan personer som utsätts för svåra påfrestningar med hjälp av en stark känsla av sammanhang (KASAM) vidmakthålla en god hälsa (Antonovsky 2005). KASAM-begreppet innefattar tre komponenter vilka är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Alla dessa tre komponenter är viktiga för framgångsrik problemlösning.

I vårt resultat framkommer det att det funnits situationer under tolkningen där respondenterna uppvisat en låg känsla av begriplighet. De har t.ex. fått tolka i situationer där de själva inte behärskat språket och då inte förstod hur de ska berätta det för sina föräldrar. En av respondenterna berättar att han följde med sin mamma till sjukhuset för att tolka och att han kunde känna en oro när han inte förstod vad läkaren sa. Våra intervjupersoner har också fått handskas med saker som i många fall brukar tillfalla de vuxna i familjen. Det kan handla om att de p.g.a. föräldrarnas bristande kunskaper i svenska fått betala räkningar eller ansöka om diverse bidrag. Under en av intervjuerna berättar respondenten också att han som barn fick följa med och tolka åt föräldrarna hos socialtjänsten när de skulle ansöka om ekonomiskt bistånd. Han reagerade då oförstående inför det faktum att de var tvungna att be någon om pengar. Med tiden kom dock samtliga respondenter att utveckla en ökad förståelse inför dessa situationer, och de trycker alla på hur tidigt de lärde sig att handskas med olika myndigheter eller företag. Antonovsky (2005) skriver att en person med hög begriplighet förväntar sig att framtida stimuli kommer att vara förutsägbara eller möjliga att förklara. Samtliga respondenter var tidigt införstådda med deras funktion i tolkningssituationerna. De var själva medvetna om att föräldrarna inte klarade av att hantera vissa situationer utan deras hjälp, vilket tyder på en hög känsla av begriplighet inför tolkningssituationerna.

Det faktum att de fick tolka åt sina föräldrar trots att de själva inte behärskade språket tillräckligt skulle också kunna vara en indikation på låg grad av hanterbarhet. Hanterbarhet är enligt Antonovsky (2005) en upplevelse av att genom tillgång till egna och andras resurser kunna möta de krav som olika situationer ställer. På grund av bristande språkkunskaper hade alltså våra respondenter emellanåt få egna resurser för att på ett tillfredsställande sätt hantera tolkningssituationerna. Med resurser syftar dock Antonovsky inte bara till de resurser man besitter själv utan det kan som sagt även vara sådana som tillhandahålls av andra, som t.ex. familj eller vänner. Våra respondenter kände, trots att de ibland fick tolka i svåra och påfrestande situationer, att de ändå alltid hade ett stöd från sina föräldrar. En av respondenterna berättar att han alltid kunde prata med sina föräldrar när han upplevde tolkningen som jobbig. Föräldrarna var noga med att förklara att han aldrig skulle behöva känna någon press från dem vad gäller tolkningen vilket gjorde att han kände sig tryggare i rollen som tolk. På så sätt kunde alltså föräldrarna bli en resurs för barnen så de lättare kunde hantera eventuella svårigheter när de skulle tolka.

Den tredje och sista komponenten i KASAM är meningsfullhet (Antonovsky 2005). Att ha en hög känsla av meningslöshet innebär att människan upplever att livet har en mening och åtminstone några av de händelser hon möter i livet är värda att satsa energi och engagemang på. Livets svårigheter betraktas då som utmaningar snarare än som bördor man helst undviker. Samtliga respondenter uppger att anledningen till varför de tolkade delvis var av respekt och kärlek till sina föräldrar och att de såg det som sin plikt att hjälpa dem. Med andra ord upplevde de oftast tolkningen som meningsfull. Det förekom dock vissa situationer som inte upplevdes som meningsfulla. En av respondenterna berättar att det hände att han utöver att tolka åt sin mamma även fick tolka åt hennes vänner och det var framförallt dessa situationer som upplevdes som jobbiga. Han ställde sig frågande till varför han var tvungen att tolka åt personer han knappt kände. Situationer där det skulle tolkas åt främmande människor upplevdes alltså inte lika meningsfulla som när de tolkade åt sina föräldrar.

Sammantaget uppvisar dock våra respondenter en hög grad av meningsfullhet inför tolkningen. Antonovsky (2005) menar att meningsfullhet är den mest centrala komponenten i KASAM och att den i många fall kan bana väg för de två andra komponenterna hanterbarhet och begriplighet. Det faktum att respondenterna kände en meningsfullhet inför tolkningsuppgifterna, att de ansågs begripliga samt att de hade tillräckliga resurser för att

kunna hantera dem bidrar sammantaget till en hög känsla av sammanhang. Trots att respondenterna uppger att tolkningen i många fall varit påfrestande kan deras höga känsla av sammanhang ha bidragit till att tolkningen inte har haft en negativ inverkan på dem.

7.2 Tolkande barns roller

Under rubriken ”Tidigare forskning” har vi presenterat hur Abel Valenzuela (1999) i en undersökning funnit att barn som får tolka åt sina föräldrar tar vissa roller. Rollerna som Valenzuela fann var handledaren, advokaten samt surrogaten. I vårt resultat finner vi att dessa roller existerar till viss del. Våra respondenter ville gärna beskriva sina erfarenheter ur ett perspektiv som liknar handledaren. Främst såg de det som sin uppgift att hjälpa och guida föräldrarna i situationer där de behövde någon som kunde språket. I de möten de deltog på var det deras roll att se till att förmedla information och se till att båda parterna förstod varandra. Även om föräldrarna hade försetts med tolk blev det respondenternas uppgift att se till att det inte uppstod missförstånd mellan denne och föräldrarna. Vi finner dock i vårt resultat att respondenterna inte endast tog denna roll. När respondenterna upplevde att föräldrarna inte skulle bli seriöst bemötta eller då situation enklast kunde lösas utan att föräldrarna behövde involveras såg respondenterna det som deras uppgift att göra så. I enlighet med rollen som Valenzuela kallar för advokaten agerade respondenterna snarare som ett språkrör eller ombud för sina familjer. Respondenterna visste vad deras föräldrar ville eller behövde men kände inte att de behövde innefattas i processen för att uppnå detta. Istället agerade respondenterna på egen hand gentemot bl.a. myndigheter.

Enligt Goffmans (2004) teoretiska synsätt spelar människor alltid en roll vid socialt samspel med andra människor. Vilken roll aktören spelar är alltid beroende av vilken scen som ska spelas upp och vad denne förväntar sig att publiken vill se av honom. Olika scener kräver olika roller. I vårt resultat finner vi inte att våra respondenter har förbundet sig till att vara antingen advokaten eller handledaren. Istället verkade de växla mellan dessa roller när situationen krävde det. I situationer där föräldrarna endast behövde hjälp med översättning har deras barn tagit rollern som tolk, eller handledare. Detta då framträdandet endast krävt att respondenterna ska spela denna roll. När respondenterna har fått agera som familjens ombud, eller advokat, har ramarna för framträdandet varit annorlunda. Respondenterna har upplevt det som att det varit svårt för deras föräldrar att förstå många regler som finns i det svenska samhället. Samtidigt har de upplevt att de själva haft god kunskap om regelverk eller

åtminstone haft lättare för att lära sig dem. Då respondenterna upplevt att de själva varit mer lämpade för att lösa uppgiften än deras föräldrar har ramarna för scenen förändrats och därmed också omdefinierat den rollen de själva behövde spela.

Respondenterna har tagit sig an dessa roller för att underlätta för sina föräldrar i övergången från hemlandet till det svenska samhället. Som barn fick de inte bara hjälpa sina föräldrar med rent praktiska bestyr som att tolka i möten eller söka olika ersättningar utan även fått lära föräldrarna de regler som finns inom exempelvis skola eller olika former av myndigheter. Precis som Spännar (2001) skriver har våra respondenter fått agera som en slags brobyggare mellan den gamla kulturen och samhället och det nya. Detta står dock i kontrast till delar av Portes och Rumbauts (2006) studie som visar på att konflikter kan uppstå mellan barn och föräldrar då barn lättare tar till sig den nya kulturen. Även om respondenterna har haft det lättare att ta till sig den nya kulturen, och speciellt språket, än sina föräldrar så har detta i vårt resultat inte lett till några större konflikter inom familjen. Istället har de under sin barndom varit ett viktigt redskap för föräldrarna i övergången till det svenska samhället.

Att spela upp framträdanden i grupp kan, enligt Goffman (2004), stärka banden inom gruppen. Teamframträdanden kräver samförstånd om vilka roller som ska spelas och tillit till att teammedlemmarna klarar av att spela dessa roller på ett trovärdigt sätt. En familj är visserligen en enhet där det redan finns starka band mellan dess medlemmar men det framgår av tidigare forskning (Portes och Rumbaut 2006) att dessa band kan försämrats när familjer är nya i ett land. Vårt resultat visar inte på några försvagade familjeband till följd av flytten till Sverige utan snarare det omvända. En av anledningarna till detta kan förklaras med Goffmans syn på teamframträdanden. När föräldrarna skulle interagera med delar ur det svenska samhället tvingades familjen att uppträda som ett team. Vi har ovan visat på hur respondenterna kunde ta olika roller beroende på vilka scener som skulle spelas upp, likaså fick föräldrarna ta olika roller, men oavsett vilken scen som skulle spela var barn och föräldrar beroende av varandra för att scenen skulle framföras på ett trovärdigt sätt. Då teammedlemmar blir beroende av varandra i en scen, menar Goffman, kommer det inte spela någon roll vilken status varje aktör har utan banden inom teamet kommer sannolikt att stärkas.

I vårt resultat finner vi visst stöd för att barn som tolkar åt sina föräldrar till viss mån kan ta en föräldraroll över dessa. Många av respondenterna kunde inte känna igen sig i detta och

uppgav att det även om de ofta fick agera som en vuxen så fick de aldrig fatta några beslut i familjen. På så sätt kände de aldrig att de hade ett ansvar över sina föräldrar utan bara ett ansvar för att hjälpa sina föräldrar. Att få fatta beslut verkar vara den avgörande faktorn till huruvida barn tar en föräldraroll i dessa situationer. En respondent uppgav att han kände sig som ett "överhuvud" i familjen då han upplevde att han där hade stor möjlighet att fatta olika typer av beslut. Vi kan likställa detta med vad Goffman (2004) kallar för den agerande aktören. Enligt Goffman finns det risk att aktören ibland blir så övertygad om att den rollen han spelar är "äkta" att han övertygar sig själv om att rollen är del av hans jag. I en familj förväntar vi oss att det är föräldrarna som är överhuvuden och att det är följaktligen de som ska fatta de viktigaste besluten. Ett barn som fattar beslut spelar därmed rollen av förälder och gör han detta på ett sätt som är övertygande både för honom själv och för publiken, vilka i detta fall är hans föräldrar, så kommer han att identifiera sig själv med den rollen.

8. Diskussion

Vi har i vårt uppsatsarbete arbetat utifrån två huvudspår. Syftet har varit att i en svensk kontext utifrån fem personers berättelser undersöka hur de har präglats av att under sin uppväxt behövt tolka åt sina föräldrar samt hur relationerna i familjen påverkats av detta. För att få reda på detta har vi lyssnat på fem respondenters berättelser om sina barndomsupplevelser. Inledningsvis ska vi under denna rubrik återkoppla till de fyra frågeställningar vi har formulerat för att sedan sammanfatta våra slutsatser samt diskutera varför vi anser att det behövs mer forskning i denna fråga.

Inledningsvis ville vi bilda oss en uppfattning om hur omfattande respondenternas föräldrars behov av tolkning hade varit. Utifrån detta valde vi att fråga om i vilka situationer respondenterna vanligtvis fick tolka åt sina föräldrar. Respondenterna uppgav en mängd olika situationer de hade fått vara med och tolka i. Exempel på dessa var i skolan, hos sjukvården, hos olika myndigheter som socialtjänst och Försäkringskassan, med hyresvärdar och i olika butiker. Dessa svar var för oss inte uppseendeväckande då de går i linje med vad tidigare forskning visar. Spännar (2001) ger exempel på barn som tolkar hos sjukvården åt sina föräldrar. Valenzuela (1999) ger även han sjukvården som exempel men lägger till att det är vanligt förekommande även i kontakt med myndigheter, skola och i butiker. De svar som framkom i vårt resultat men som tidigare forskning inte visat på var hur föräldrarna även blev

beroende av sina barn för att skapa nya sociala kontakter med sina grannar. Vi finner att detta är en intressant dimension i sammanhanget då det visar på hur pass beroende föräldrarna blir av sina barn under de första åren i Sverige. Barnen blir föräldrarnas redskap i kontakten med större delen av det svenska samhället och det finns få sammanhang där de kan verka utan dem.

Respondenterna beskriver under intervjuerna ett antal situationer som upplevdes som svårare. I vår analys har vi kopplat samman detta med Antonovskys (2005) tre komponenter i KASAM; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Respondenterna upplevde det framförallt besvärligt att tolka i situationer då de hade låg grad av dessa tre komponenter. Respondenterna upplevde att det var besvärligt i situationer där de inte upplevde att de klarade av ett av de två språken tillräckligt väl för att föra ett samtal på den nivån som krävdes, något som tyder på både låg grad av hanterbarhet och begriplighet. I vissa situationer hade respondenterna även svårt att förstå i vilket sammanhang samtalet ägde rum. Det var för respondenterna inte alltid helt klart varför deras föräldrar varit tvungna att uppsöka exempelvis socialtjänsten. Att respondenterna var duktiga på språket medförde också att många av deras landsmän bad dem om hjälp med att tolka. Dessa situationer upplevdes som jobbiga då respondenterna kunde se det meningsfulla med att tolka åt sina föräldrar men inte åt andra.

Vi ställde oss frågan om respondenterna som barn fick ta sig an uppgifter utöver tolkningen då vi utifrån Spännar (2001) och Valenzuela (1999) fått en bild av att barn som behärskar språket bättre än sina föräldrar inte bara blir redskap för att förmedla information mellan föräldrar och en extern part. Utöver att tolka uppger respondenterna att de i många hänseenden sett det som sin roll att utbilda sina föräldrar i vad det är för regler som gäller inom exempelvis skola och hos olika typer av myndigheter. Resultaten påvisar likheter med tidigare forskning då både Valenzuela (1999) och Spännar (2001) visat på att barn tar likande roller i deras undersökningar. Vi finner även i vårt resultat att respondenterna fått lösa problem som uppstod på egen hand då de ansåg att det var smidigare för dem att lösa problem själva utan att involvera föräldrarna. Exempel som gavs på sådana situationer var när respondenterna sökte bostadsbidrag åt sina föräldrar, när respondenterna tog itu med konflikter med hyresvärdar och då respondenterna uppsökte socialtjänsten för att se till att föräldrarna fick ersättningar som respondenterna ansåg att de hade rätt till. I dessa situationer har respondenterna agerat som ett ombud för familjen som argumenterat självständigt för

familjens sak. Även detta har likheter med Valenzuelas forskning där Valenzuela lyfter fram vad han kallar för advokaten. I vårt resultat har vi inte funnit att respondenterna till följd av att föräldrarna inte behärskat svenska iklätt sig rollen som surrogat i någon större utsträckning. Respondenterna har alltså inte behövt ta ett större ansvar för sina syskon eller fått hjälpa till i hemmet i högre grad. Valenzuela skriver att det ofta är den äldsta flickan i familjen som får ta den rollen. I vårt urval har vi endast manliga respondenter vilket kan förklara varför vi inte fått fram just det resultatet. Valenzuela har visserligen i en amerikansk kontext, med alla sina tre roller, påvisat att flickor oftare blir föräldrarnas hjälpande hand än pojkar men det kan finnas anledning att tro att vårt urval spelat roll för att vi i den här frågan inte kunnat påvisa samma resultat.

Vidare ville vi även få reda på vilken inverkan tolkningen har haft på respondenternas välbefinnande. Vårt resultat visar att respondenterna i många situationer upplevt tolkningen som påfrestande, men trots detta anser dem inte att det har haft en negativ inverkan på dem. Detta kan förklaras av att de i tolkningssituationerna uppvisat en hög känsla av sammanhang, vilket enligt Antonovsky (2005) är en förutsättning för välbefinnande. Det som har bidragit till en hög KASAM hos våra respondenter är att de upplevt tolkningen som meningsfull eftersom de sett det som en skyldighet att hjälpa sina föräldrar. Dessutom har de genom föräldrarnas stöd getts resurser att hantera de svåraste tolkningssituationerna. Detta är alltså faktorer som kan motverka att tolkningen får en negativ inverkan på barn som tolkar, trots att situationerna genererar stress och upplevs som påfrestande. Den slutsats vi kan dra utifrån vårt material är att om barn som tolkar besitter ett antal skyddsfaktorer i form av stöd från föräldrarna samt känner en meningsfullhet inför tolkningsuppgifterna minskas risken att de påverkas negativt. Eftersom samtliga respondenter uppvisade dessa skyddsfaktorer kan vi däremot inte säga något om vilken inverkan tolkningen har om dessa skyddsfaktorer saknas. Då våra slutsatser står i kontrast till tidigare forskning som visar på att barn som tolkar åt sina föräldrar i högre grad lider av depression (Romero & Roberts 2003) är det dock möjligt att ett annat urval där dessa skyddsfaktorer saknas hade gett ytterligare en dimension till vår studie.

Vi inledde uppsatsen med ett citat av Cheko Peggul (2007) då han i en debattartikel i Expressen hävdade att invandrabarn får en maktposition i sina familjer till följd av att deras föräldrar inte talar svenska. Följaktligen ställde vi oss frågan om det var så att det uppstod förändringar i familjpositionerna när barn får tolka åt sina föräldrar. Resultatet tyder i första hand på att det inte uppstår några större förändringar i familjpositionerna då barn får tolka åt

sina föräldrar. Vi har med hjälp av Goffmans (2004) dramaturgiska perspektiv visat hur familjen i tolkningssituationer spelar upp ett slags teamframträdande. Då teamframträdande, enligt Goffman, bygger på tillit mellan familjemedlemmarna så stärks snarare banden inom familjen och de traditionella familjepositionerna upprätthålls. Dock visar del av resultatet att en förskjutning kan ske i familjepositionerna. En av respondenterna uppgav att då han upplevde att han fattade många beslut i familjen så började han känna sig som familjens "överhuvud". Även i detta avseende har vi använt oss av Goffman för att visa hur en aktör kan bli "lurad" av sin egen roll. Då respondenten ofta fick fatta beslut och i övrigt bete sig som en vuxen började han snart att identifiera sig med den rollen. Goffman menar vidare att det finns risk för att publiken, i detta fall föräldrarna, blir övertygade av framträdandet och antar nya roller därefter.

Sammantaget visar vårt resultat att tolkningen inte haft någon negativ inverkan på våra respondenter samt att det inte föreligger några större förändringar i familjepositionerna. Respondenterna upplever snarare att de haft stor nytta av tolkningen i vuxenlivet då de tidigt i livet fick ta ansvar för att betala räkningar och knyta myndighetskontakter. Trots detta trycker respondenterna på att de inte tycker att barn ska behöva tolka åt sina föräldrar. En utav respondenterna uppmanade oss att i vårt framtida yrkesliv aldrig låta barn vara med och tolka i möten som inte berör dem. Respondenterna framhåller att det är ett stort ansvar att sitta med på sådana möten och att barn ska få utrymme för att få vara just barn, men de hade svårt att förklara varför de tyckte så. Vi kopplar ihop detta med respondenternas föreställningar om barndom. Enligt Ariés (1982) definierar vi i modern tid barndom som en kravlös tid då familjen centrerar runt barnet för att hjälpa fram det. Respondenterna har fått ta ett ansvar i familjerna utöver det som vi i vanliga fall kopplar ihop med barndomen och trots de mestadels positiva erfarenheterna finns det ett obehag knutet till tolkningen då respondenterna fått ta ett ansvar utöver vad som i modern kontext anses normalt.

Respondenterna uppger i vårt resultat att deras föräldrar i möten med myndigheter oftast blivit erbjudna auktoriserade tolkar. Trots detta har samtliga erfarenheter av att tolka i kontakter med olika myndigheter som t ex. socialtjänsten. Norström, Gustafsson och Fioretos (2011) beskriver hur anhöriga som tolkar, så kallade ideella tolkar, kan vara problematiskt då de inte är neutrala och inte alltid tolkar vad som sägs. Det bör ses som anmärkningsvärt att myndighetsrepresentanter använder sig av barn i dessa möten då de inte kan försäkra sig om att föräldrarna får den information de ska. Barn kan dels ha ett egenintresse i att tolka till sin

egen fördel men det kan också vara svårt för dessa barn att faktiskt förstå innebörden av det som ska tolkas, vilket även framkommer i vårt resultat. Således förefaller fenomenet barn som tolkar inte bara vara ett hot mot dessa barns välbefinnande utan även för rättsäkerheten vid myndighetsutövning.

Forskning i en amerikansk kontext visar på att det är vanligare att flickor i familjer utför sysslor associerade med tolkning än pojkar (Valenzuela 1999). I vår studie kan vi inte dra några sådana slutsatser då vårt urval endast består av män. Vi har tidigare diskuterat hur det faktum att vi endast använt oss av manliga respondenter kan ha påverkat vårt resultat i form av vilka roller respondenterna påvisade för att hjälpa familjen. Vidare kan urvalet haft betydelse för att påvisa huruvida barn tar ledande roller i familjen på grund av att de får tolka. De kan finnas fog att tror att rollen som familjens överhuvud traditionellt tas av män. Ett urval som inkluderat kvinnor hade kunnat ge en mer nyanserad bild av hur barn tar olika roller i familjer där de får tolka. I denna fråga är det dock svårt för oss att påstå att det skulle vara typiskt manligt att ta rollen som överhuvud då vårt resultat inte pekar på några större förändringar i familjepositionerna när barn tolkar åt sina föräldrar. Överlag är det dock en svaghet i studiens omfång att det saknas kvinnliga respondenter och att det därmed får antas att en del av fenomenet inte belyses i studien.

Som vi visat med vår tidigare forskning är barn som tolkar åt sina föräldrar ett relativt outforskat område i Sverige. Invandringen i Sverige ökar (Migrationsverket 2010) och då behovet av auktoriserade tolkar är svårt att tillgodose (Norström, Gustafsson & Fioretos 2011) riskerar det här att bli ett fenomen av ännu större omfattning. Forskning i en amerikansk kontext har visat på att tolkningen kan få negativa påföljder för barnen (Romero & Roberts 2003, Valenzuela 1999, Portes & Rumbaut 2006). Även om vi i en svensk kontext inte kunnat visa på att tolkningen har haft en uppenbar negativ inverkan på respondenterna har vi kunnat knyta vissa risker till fenomenet samt funnit visst stöd för att en förskjutning i familjerollerna kan ske. Det kan med stöd av vad som framkommit i tidigare forskning därför finnas anledning till fortsatt forskning i svensk kontext om barn som tolkar åt sina föräldrar. Då detta kan vara en växande grupp är det viktigt att svenska myndigheter blir medvetna om vilka risker som finns med att låta ett barn tolka eller närvara i vissa möten.

9. Källförteckning

Antonovsky, A (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur

Ariès, P (1982). *Barndomens historia*. Stockholm: Gidlund

Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Lund: Liber

CODEX (2012) *Forskning som involverar barn*

Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/manniska1.shtml> [hämtad: 2012-03-21]

Dalen, M (2008) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Darvishpour, M (2004) ”Makt eller uppfostran?”. *I&M: Invandrare & Minoriteter* 2/2004, s.13-15

Goffman, E (2004). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Grønmo, S (2006) *Metoder i samhällsvetenskap*. Malmö: Liber

Jacobsen, D I (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Migrationsverket (2010) *Migration 2000-2010. En rapport från Migrationsverket, 2:2010*.

Tillgänglig:

http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980004557/migration_sv.pdf [hämtad: 2012-05-23]

Norström, E., Gustafsson, K. & Fioretos, I. (2011) *Tolkens roll och tolkningens betydelse för rättssäkerhet och integration*. Lund: Lunds universitet

Pekgul, C (2007) *Språket ger barnen makten i familjen* [elektronisk] Expressen 17 juli.

Tillgänglig: <http://www.expressen.se/debatt/spraket-ger-barnen-makten-i-familjen/> [hämtad: 2012-03-14]

Portes, A & Rumbaut, R (2006) *Immigrant America: a portrait*. [elektronisk] University of California Press

Tillgänglig:

<http://lnu.sub.su.se/vwebv/holdingsInfo?searchId=1881&recCount=10&recPointer=0&bibId=417444> [hämtad: 2012-05-23]

Romero, A & Roberts, R (2003) ”Stress within a bicultural context for adolescents of mexican descent”. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. Vol 9(2) May 2003

Spännar, C (2001) *Med främmande bagage – Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i annan kultur eller Det postmoderna främlingskapet*. Sociologiska institutionen Lunds Universitet.

Valenzuela, A (1999) "Gender Roles and Settlement Activities Among Children and Their Immigrant Families". *American Behavioral Scientist*, January 1999; 42 (4)

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrund

Ämnat för att bestämma bakgrundsfaktorer som ålder, nationell bakgrund, hur länge personen bott i Sverige, hur dennes familj ser ut (föräldrar/syskon), vilket språk talar man hemma (mellan syskon och mellan barn/föräldrar), boende

- Berätta lite om dig själv?
- Hur kom det sig att du och din familj flyttade till Sverige?

Tolkning

Ämnat för att utforska vilka erfarenheter av tolkning respondenten har samt hur denne upplevt det att tolka.

- I vilka situationer fick du vanligtvis tolka åt dina föräldrar?
- Fanns det situationer som upplevdes som lättare/svårare?
- Vad var det som upplevdes som lättare eller svårare?
- Kan du berätta om en situation du har fått tolka i?
- I jämförelse med andra barn känner du att du behövt ta ett större ansvar?
- Har du sett det som en börda att behöva tolka? Varför/varför inte?

Familjen

Frågor som är ämnade för att utforska hur relationen mellan barn och föräldrar påverkas när barn får tolka åt sina föräldrar.

- Hur tror du det påverkat din relation till dina föräldrar att du behövt tolka åt dem?
- Kan du se någon skillnad på hur dina föräldrar uppträder i situationer där de umgås med sina landsmän gentemot när det krävs att de måste prata svenska?

Fråga om intervjupersonerna har ytterligare synpunkter de vill belysa kring temat.

Bilaga 2: Presentation av respondenter

Respondent 1: Man, 21 år. Kom till Sverige från Irak vid 16 års ålder.

Respondent 2: Man, 22 år. Kom till Sverige från Turkiet (Kurdistan) vid 7 års ålder.

Respondent 3: Man, 23 år. Kom till Sverige från Azerbajdzjan vid 13 års ålder.

Respondent 4: Man, 23 år. Kom till Sverige från Libanon vid 9 års ålder.

Respondent 5: Man, 26 år. Kom till Sverige från Libanon vid 12 års ålder.